

Historiebrev

No.5/2023 Enerhaugen, Grønland og Tøyen historielag

Oktober 2023

Redaksjonens kommentar

I skrivende stund er antall medlemmer i EGT historielag passert 200—ja sågar 208! Medlemsmøtet 29.september med et tidsvitne fra okkupasjonen av Norge. Hele 60 interesserte møtte! 17.oktober åpnes det en utstilling som skal markere 7 kvinneprofiler i vårt område.

Vi er stolte av at vi fikk gjennomslag for Blått skilt ved restaurant Olympen. Skuffet ble vi da

restauranten stengte og driver ga opp. Den gode nyheten er at Olympen er nå gjenåpnet og med en profil som speiler områdets egenart.

I det hele føler vi at historielaget har funnet seg godt til rette i vårt område, og en voksende medlemsmasse inspirerer til ytterligere aktiviteter!

Hva skjer i historielaget framover?

28/10 Slektforskerdagen. Historielaget har stand på Riksarkivet på Sognavann. Kl. 10-16.

31/10 Medlemsmøte—idrettens betydning og utvikling i vårt område.

21/11 Medlemsmøte—Bot og bedring!

12/12 Medlemsmøte—Julemøte om «Norske juletradisjoner»

Sjekk kalenderen på hjemmesiden!

MEDLEMSMØTENE – LITT HJELP

Vi trenger noen som kan hjelpe Marte litt med det som skal trakteres av kaffe og snacks før møtene, dvs 3-4 ganger hvert halvår.

Kunne du tenke deg å stille 1 timer før start og hjelpe Marte med det?

Styremedlemmene (inkl. Marte) tar seg ellers av rigging med bord, stoler, roller-up og teknisk utstyr ellers i selve møtesalen.

Ring eller mail Marte på tlf. 988 66 527, marte.m.ofstad@gmail.com.

Aftenpostens Nazneen Khan-Østrem: «Grønlands særpreg forsvinner bit for bit.»

Aftenpostens journalist Nazneen Khan Østrem har en meget broket og for oss i Norge en eksotisk bakgrunn. Født i Nairobi i Kenya og vokste opp i Storbritannia og i Flekkefjord(!) I 1976 flyttet de til Norge, men hun beholdt sitt britiske statsborgerskap. Hun har mastergrad i internasjonal politikk og har vært musikkjournalist og vært programleder i NRK2. I 2021 begynte hun i Aftenposten. 2019 utgav hun boka «London. Blant gangstere, rabbinere, oligarker, rebeller og andre ektefødte barn av det britiske imperiet». (Anbefales!!) Med sin omfattende bakgrunn og erfaring er hennes syn på Oslo og spesielt østkanten verdifulle innlegg i debatten om vår bys framtid!

Av: Terje Knudsen

Denne artikkelen sto nylig i Aftenposten. Østrem bekymring er gentrifisering og utflatingen av miljøet og egenarten på Grønland. I Grønlands basar – som opprinnelig var planlagt – nettopp som en basar, har PBE nå godkjent 1100 kvadratmeter Kiwi-butikk. Med andre ord så er småbutikkene som utgjør det eksotiske og spesielle på Grønland under press. Journalisten mener at Grønland er særegent. Det bør bety noe for et selskap som Thon, men kanskje er det for naivt å håpe på noe sånt sier hun.

Camden blir trukket fram som et eksempel fra London hvor «Business Improvement Districts (BID)» har betydd mye. Det er forenklet et samarbeid med myndigheter og næringsdrivende i et område. Målet er å bevare egenarten og støtte opp om det kommersielle særpreget som gjør området attraktivt.

Grønland er på sett og vis nå en slagmark. Det er mange som vil ha en bit av området. Byråkratene, politikerne, eiendomsutviklere og næringslivet er alle våpendragere.

I løpet av de siste årene har Grønland endret karakter. Noe av det skyldes det rødgrønne byrådens områdeløft, noe kan tilskrives utviklingen av Bjørvika.

Grønlands basar – åpnet 2006. Eiet av Thon gruppen. Foto: Morten Uglem.

I tillegg skriver hun: «I årene fremover skal det skje enda mer. Vaterland vil bli nesten ugjenkjennelig. Landbrukskvartalet også. Høyhus skal reise seg. Arbeidsplasser kommer. Boliger også. Byer vil alltid endre seg. Kanskje blir disse områdene koselige og inkluderende. Men de kan også bli en utfordring».

Jeg (Terje K) er personlig svært glad i Grønland som bydel. Grønland har alltid

skilt seg ut som område i Oslo. På godt og ondt. Slike områder vil alltid være i endring. Endring er ikke alltid negativt, men for meg er det slik at dersom Grønland får beholde sitt særpreg i form av små bedrifter/ butikker/serveringssteder i kombinasjon med boliger og institusjoner som vi ser i dag, så vil området fortsette å være en magnet for ulike kulturer og besøkende. Som f.eks. Camden i London fortsatt er. Et lite positivt bidrag er det at Olympen restaurant nå har fått nytt liv (den har kanskje «ni liv?») med ølpriser og meny som nettopp støtter opp om Grønlands egenart...

Murbyen Oslo—byggeboom for leiegårder

Av: Terje Knudsen

Jobbetiden på 1890-tallet hadde stor betydning også for EGT historielags område. Det var en byggeboom over hele Kristiania og særlig på østkanten skjøt bygårder opp i stort tempo – ofte på bakgrunn av spekulasjoner om raske gevinster. Bygård vil i denne sammenheng være synonymt med leiegård. Eierne av disse leiegårdene bodde sjeldent i de gårdene de eide. Alt var basert på utleie.

Å bo i leid leilighet i murgård på tre til fem etasjer ble vanlig for både arbeiderklasse, den nye middelklassen og borgerskapet, og begrepene kvartal, leiegård, leilighet, leieboer, bakgård og gårdeier ble del av språket om det å bo for et stort flertall.

I løpet av murbyperioden ble klasseskillene i byen knyttet til en geografisk todeling: østkanten og vestkanten, og leiegårdene ble utformet etter leieboernes betalingsevne. Med leiegårdene fikk arbeiderklassen tidlig tilgang til moderne goder: tørre boliger med innlagt vann og avløp fra rundt 1860, organisert renovasjon og toaletter, gass og elektrisitet, brolagte gater, sporvei, godt brannvesen og politioppsyn. Den voldsomme tekniske utviklingen i perioden og den tette bebyggelsen gjorde dette mulig uten at kommunens økonomi ble overbelastet.

Murgårdene ble bygget med tegl (murstein av brent leire) i alle yttervegger, rundt trapperom, i den bærende vegg mellom ytterveggene (hjerterveggen) og i gesimsene (overgangen mellom tak og vegg). Kjeller-murer og fundamenter var i stein, mens tre ble brukt i takkonstruksjonen, etasjeskillene og ikke-bærende innervegger, ofte også under fundamentene –

mange murgårder står på tømmerflåter i leire.

Overgangen fra småby til storby kan sies å komme med navneskiftet fra Christiania til Kristiania i 1877. Innbyggertallet i 1888 var 138 000. Herfra svingte befolkningskurven oppover og ble stadig brattere. I 1890-årene vokste byen dobbelt så hurtig som København. Det ble bygd så raskt at byen nesten ikke var til å kjenne igjen fra måned til måned.

I 1899 endte en vill høykonjunktur med et brak, som siden fikk navn etter byen: Kristiania-krakket. Nærmere bestemt 11.juni 1899. Tilbudet av finansielle tjenester økte, og flere nye banker ble etablert: Den norske Diskontobank, Den norske Aktiebank, Den norske Industri- og Vexelbank, Christiania Privatbank, Norsk Vexel- og Landmandsbank og Kristiania Delkredderbank. Mange aksjeselskaper ble etablert, og omsetning av aksjer som forretning (spekulasjon) begynte å bli vanlig. De første ukentlige kursnoteringer kom i 1897.

De nye bankene hadde typisk en liberal utlånspolitikk, og ga gjerne lån mot sikkerhet i aksjer (lombardering). Det stadig stigende aksjemarkedet og enkel tilgang til kreditt ga muligheter for raske gevinster, og etter hvert også tvilsomme forhold. Flere av bank-sjefene i de nye bankene deltok selv i aksjespekulasjonen.

Etter krakket ble mange leiegårder stående med frie endevegger, der det var tenkt tette kvartaler. Denne gården fra 1890-årene i Waldemar Thranes gate ved Alexander Kiellands plass fikk være reklamebærer helt yil 2005. Wikimedia Commons. Foto: Helge Høifødt.

Den utløsende faktoren til krakket var konkursen i konglomeratet Chr. Christophersen & Co i juni 1899, som etter en voldsom ekspansjon hadde mistet oversikten over driften og ble tvunget til å begynne med «vexelrytteri» av store dimensjoner for å holde driften i gang. Det skal ha vært firmaets bankbud

som i sin daglige runde nevnte at dette nok var de siste vekslers firmaet kunne innfri som utløste selve konkursen. Etter sigende skal banksjefen ha sagt i en middag med generalkonsul Christophersen samme kveld:

«De får nok skaffe Dem et mere diskret bankbud.»

Firmaets totale gjeld var da på 14 millioner kroner, tilsvarende 20 % av statens årlige utgifter.

Krakket medførte et kurstap i de nystiftede bankene

Et typisk eksempel på bygårder i Oslo. Her fra Sexes gate med Tøyen skole til venstre. Skolen ble bygget i 1882. Foto: Terje Knudsen.

på til sammen 17 millioner og etter få år måtte alle de nystiftede bankene innstille. Etter krakket ble mange leiegårder stående med frie endevegger, der det var tenkt tette kvartaler.

Den omfattende boligbyggingen hadde medført at 10 % av bygningsmassen stod ledig, og husleiene i noen nye leiegårder ble satt til null, for at folk skulle bli boende og derved forhindre forfall. Folketallet i Kristiania sank i perioden 1900 til 1905, selv om fødselsoverskuddet skulle tilsa at befolkningen burde økt. Antall byggemeldinger gikk ned fra 1756 i 1898 til 764 i 1900, og produksjon av byggmaterialer som murstein ble mer enn halvert.

Utbyggingen i perioden før krakket var mye inspirert av tysk stil med Hannover og Berlin som de viktigste forbildene. Utseendet til størsteparten av hovedstadens leiegårdsbebyggelse skyldtes likevel ikke bevisst utforming fra arkitektenes side, men byggmestrenes etterapning av utenlandske forbilder, blant annet gjennom etterligninger av tyske planverk og sjab-

longer til fasadene. Hovedstaden ble først og fremst en murby.

Fasadestilen var historisme, det å gjenbruke elementer fra tidligere epoker. Fra 1840 var senklassisk stil (også kalt nyklassisisme) dominerende, med rolige fasader der dekorelementene ikke hadde noen fremtredende plass. Fra 1880-årene dominerte nyrenessanse, med kraftigere markeringer av vinduer og etasjeskiller, og rene dekorelementer (pynt). Elementer

av nybarokk og nygotikk stil forekom i leiegårder, men var sjelden, fra 1900 kom noen gårder i jugend. Hvite murgårder var forbudt, og de vanlige fargene var gyllen og gulgrå, ofte som etterligninger av stein. Vinduene var mørk brune, fra rundt 1890 også mørk grønn. Kalkmalingen fremhevet murens materialkvaliteter og skapte liv i fasadene.

Eksempel fra Jens Bjelkes gate. Bruk av endevegg. Foto: Terje Knudsen.

Antall hus i Kristiania økte mellom 1875 og 1900 fra 3302 til 8021. Mens bare om lag en sjudel av byens

areal var bebygd i 1870-årene (cirka en tidel innenfor bygrensene av 1878), var over en tredel bebygd ved århundreskiftet. De gamle løkkene ble bydeler og det ble bygget i Homansbyen, på Hegdehaugen, på Ruseløkka, omkring Underhaugen og Dalsbergstien (Stensbergløkka), vest for Holbergs plass, rundt Fredensborg, på Bjølsenjordet, Grünerløkka, Tøyenløkkene, Kampen og Vålerenga, samt rundt St. Hallvards plass og Schweigaards gate. Senere på 1890-tallet fikk vestkanten en bygge-renaissance – i tillegg østkanten med Bjølsen, rundt om på Sagene, øverst på Grünerløkka, på Schous løkke, på nedre Kampen (nord for Åkebergveien) og Munkengen (langs Schweigaards gate).

Kilder: Oslo Bys Historie, Bind 3 Hovedstaden Christiania: fra 1814 -1900 (Jan Eivind Myhre J.W. Cappelen's Forlag 1960), Wikipedia.

Fortuna mek. Verksted

Hjørnestensbedrift i Tøyengata 26.

Av: Tor Kubberud

Reklame for Fortuna mek. Verksted. Teknisk Ukeblad 1919. Foto: Norsk Teknisk Museum.

Gjennom årtier var Fortuna Mekaniske Verksted et ledende firma i heisindustribransjen. Bedriften ble startet i 1894 og drev til å begynne med alle forekomster av maskinarbeider uten noen bestemt spesialitet. Men da heisanlegg begynte å bli alminnelig tok firmaet opp fabrikasjon av heiser. Bedriften produserte etterhvert heiser for alle behov i Norge. I årene fram til 1938 hadde verkstedet levert over 2100 heiser - bl.a. til Steen & Strøm, De-No-Fa - Continental Hotell, Hotell Viking, Rikshospitalet, Ullevål Sykehus og til en rekke sykehus utover landet. Fortuna Mek. Verksted tok initiativ til stiftelsen av Heismontørenes Fagforening i 1930 da firmaet gikk inn i et fellesstyre for heismontørenes klubber. Fagforeningen ble en landsomfattende fagforening for heismontører og var tilsluttet LO. Historien er preget av en rekke konflikter opp gjennom årene. Konfliktene dreide seg ofte om arbeidsvilkår og lønnsforhold.

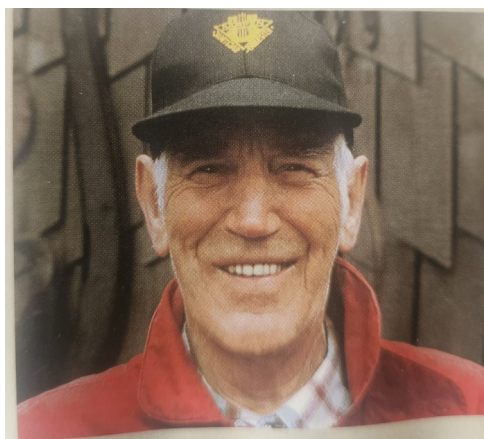
Heismontørenes Fagforening var en sterk forening og med en felles opptreden fikk de gjennomført en rekke forbedringer. Fortuna Mek. Verksted holdt til i et industribygg i bakgården til Tøyengata 26. Etter at bedriften avsluttet sin produksjon av heiser ble lokalene frigjort til annen næringsvirksomhet. Restauranten Peacock flyttet inn i lokalene til den gamle verksted-smia i 1986. Restauranten stengte etter noen få år.

Kilder: Oslo Byleksikon og Wikipedia.

P.S. av Terje Knudsen

En ruvende skikkelse både i Fortuna mek. Verksted og i Kampen Janitsjarorkester.

Per Eidsvold (13.11 1917 – 30.11 2001) ble karakterisert som «Reodor Felgen» både på arbeidsplassen Fortuna mek. Verksted og i Kampen Janitsjarorkester som han var medlem av siden starten i 1929. Jeg har ikke så mye info om hans tid i Fortuna i Tøyengata 26, men husker det ble fortalt at han var svært kreativ og verdifull for arbeidsplassen.

En alltid smilende Per Eidsvold.

I Kampen Janitsjarorkester laget han oppheng til faner, han konstruerte en campingvogn som ble brukt både som pølsevogn under hopprennet i Kollen og til å frakte ting i. Han lag-

de dirigentpult med notestativ og stol oppå et dirigenttablå. Til 1812-ouvertyren konstruerte han et klokkespill, og selv om han hadde problemer med å finne rør i rette dimensjoner. Han fikk dem allikevel til å høres ganske rene ut.

Dame de Tøyen – Marie Schøller – sitt portrett

Av: Terje Knudsen

Det lenge etterlengtede portrettet av Marie Schøller.

tinglyse sin odelsrett til Tøyen. Det blir dog ikke hun som kjøper Tøyen, men søsteren, som tydeligvis i mange år har bodd der. I 1754 sies det at hun har bodd der i «langsommelig tid». Hun var datter av den kjente festningsingeniør Caspar Schøller, til sist kommandant i Fredrikstad, og Isabella Elisabeth Stockflet. Stockflet familien eide Tøyen hovedgård i 100 år.

Det jeg savnet i min artikkel var et bilde/illustrasjon av Marie Schøller. Problemstillingen kom nylig opp ved at det skal arrangeres en utendørs utstilling ved Grønland kirke med åpning 17. oktober i år. Jeg ble spurt om å skrive om Marie Schøller som skulle pryde en plakat. Utstillingen skulle vise 7 sterke kvinner i vårt område. Mitt problem var at jeg – selv etter mye søking – ikke fant noe portrett av Maria.

Sekretær i EGT historielag, Marte Marie Ofstad ga seg ikke. Her er hennes egne ord:

Marie Schøller far, Caspar Schøller,

Som den oppmerksomme leser husker (jeg tror vi har mange av dem) – så skrev jeg en artikkel i Historiebrev 2/2023 om Marie Schøller— «Dame de Tøyen»—en sterk Tøyen-beboer!

Marie Schøller (1711-1776) ble regnet som en sterk kvinne som ofte tok en strid med naboer i Tøyen-

området. Det kommer vel ikke som et sjokk at en kvinne som måtte hanskes mektige mannlige naboer måtte være sterk og tåle forskjellige – ikke alltid-positive beskrivelser av sin person.

Arno Berg, St. Hallvard 1968:

Efter fru Magdalenas død i 1752 lar frøken Schøllers bror, konferanseråd og berghauptmann C. Schøller,

Maries tante Magdalene Stockfleth, som hun kjøpte Tøyen gård av.

«Jeg satt og googlet litt rundt i håp om å finne et bilde av Marie Schøller. Du har jo skrevet om henne før og hun blir av 7 kvinner presentert i gautestillingen utenfor Grønland kirke med åpning 17. oktober. Jeg fant

først fram en sort kvinnesilhuett, som er noe som gjerne brukes i museumssammenheng når bilde ikke finnes. Men så fikk jeg et treff på Marie Schøller i danske "Personhistorisk tidsskrift 1890, 2 rk. 5. bd", som er lagt ut på nett. Der står det at det henger et maleri av henne på Margård gods på Fyn i Danmark, et gods som har vært i familien Schøllers eie. Sjansen for at det fortsatt skulle henge der 130 år

Marie Schøllers onkel Wilhelm Stockflet.

levende slektning av siste eier av Margård, Charlotte Schöller. Hun svarte oss med den hyggelige nyheten om at maleriet av Marie Schöller finnes og fortsatt er i familiens eie! Charlotte er barnebarn av forrige eier av Margård og de måtte dessverre selge godset etter hans død. De beholdt imidlertid eiendelene og hun har avfotografert maleriet av Marie og sendt det til oss. De har også et maleri av hennes far, Caspar Schöller og det er absolutt en familielikhet der. Han var oberst og interimskommandant på Fredrikstad festning. Hun har også sendt oss et bilde av Marias tante Magdalene Stockfleth, som hun kjøpte Tøyen gård av, samt hennes onkel, altså hennes mors bror Wilhelm Stockfleth.

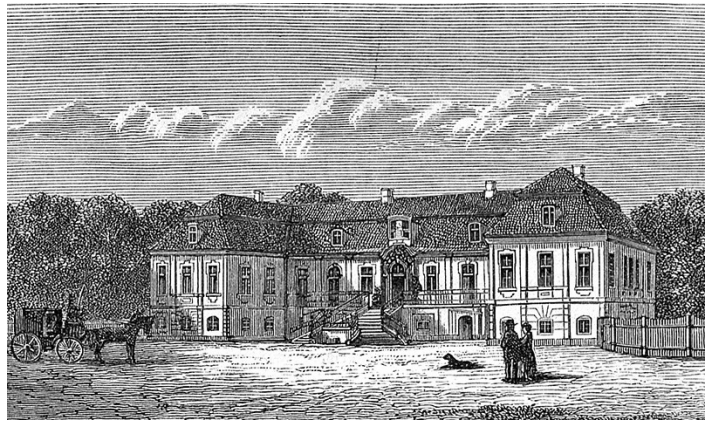
Det er fantastisk at vi nå endelig vet hvordan hun så ut! Det er også flott at familien har klart å ta vare på

senere er jo veldig liten, men jeg tenkte at vi ikke taper noe på å spørre.

Så jeg sendte dem en mail og fikk et hyggelig svar om at de nåværende eierne tok over gården på 1980-tallet og at det dessverre ikke er noe igjen fra de forrige eierne. Hun videre-

deresendte imidlertid mailen min til en nå-

levende slektning av siste eier av Margård, Charlotte Schöller. Hun svarte oss med den hyggelige nyheten om at maleriet av Marie Schöller finnes og fortsatt er i familiens eie! Charlotte er barnebarn av forrige eier av Margård og de måtte dessverre selge godset etter hans død. De beholdt imidlertid eiendelene og hun har avfotografert maleriet av Marie og sendt det til oss. De har også et maleri av hennes far, Caspar Schöller og det er absolutt en familielikhet der. Han var oberst og interimskommandant på Fredrikstad festning. Hun har også sendt oss et bilde av Marias tante Magdalene Stockfleth, som hun kjøpte Tøyen gård av, samt hennes onkel, altså hennes mors bror Wilhelm Stockfleth.

Margård på Fyn er en gammel sædegård som nevnes første gang i 1310. Hovedbygningen er oppført i 1745. Wikipedia commons.

maleriet så lenge og har skrevet ned hvem som er avbildet. Malerier forsvinner, brenner ned med hus og gis videre, så vi har virkelig hatt flaks med å finne igjen dette maleriet!»

P.S. Har fra nå brukt Marie Schøller i stedet for Maria. Hennes nålevende familie fortrekker den formen.

Tilbake til Arno Berg i St. Hallvard 1968 (noe forkortet):

«Marie Schøller selger i 1773 Tøyen hovedgård til bergassesor Wilhelm Willemsen. I mai 1776 var frøken Schøller klar over at slutten nærmer seg. Hun gjorde en rekke testamentariske bestemmelser. Det viktigste var alle familieportrettene. Hun bestemmer at familieportrettene, og en del andre malerier, skal gå til hennes eldste bror generalmajoren som bor på Fyn»

Det er vel disse familieportrettene vi i denne artikkelen kan beskue!

Vårt historielag Enerhaugen, Grønland og Tøyen ønsker flere medlemmer!

I øyeblikket er vi over 200 medlemmer og voksende. Til flere medlemmer vi får—jo fler informasjonen og kunnskap spres til våre omgivelser!

Kongegatene på Tøyen—del 2

Av: Terje Knudsen

Gunhilds gate

Gunhilds gate. Wikimedia Commons.

Gunhilds (Kongemor) gate går fra Borggata til Magnus' gate.

Gaten het tidligere Eysteins gate, men ble i 1952 oppkalt etter dronning Gunhild, som var gift med Eirik Blodøks, og mor til Eirikssønnene: Harald Gråfell.

Gaten fikk gatetun i 1999. Bebyggelsen består av bygårder, men ingen av dem har adresse knyttet til denne gaten.

Eiriks gate

Eiriks gate går over to kvartaler mellom Åkebergveien og Jens Bjelkes gate. Gaten fikk gatetun langs hele lengden i 1999.

Gaten fikk navn i 1874 etter kong Eirik Magnusson. Eirik II Magnusson (født 1268, død 15. juli 1299 i Bergen),

Eiriks gate april 2023. Foto: Terje K

også kalt Eirik Prestehater, var konge av Norge i perioden 1280–1299. Eirik var eldste sønn av Magnus Lagabøte. Et fall fra hesteryggen påførte ham muligens en hjerneskada. Ettersom Eirik døde sønneløs, ble han etterfulgt av sin bror, hertug Håkon. Etter Eiriks død påsto ei Margareta å være datter av kong Eirik Magnusson. Det passet Håkon Magnusson dårlig, og hun ble dømt til døden. Etter sin død ble hun dyrket som en helgen.

Eiriks gate 2 er behørig omtalt i EGT historielags Historiesus 2021, skrevet av undertegnede.

Borggata

Borggata. Wikimedia Commons.

Borggata er en gate i grenseområdet mellom mellom Grønland og Tøyen i bydel Gamle Oslo. Den begynner ved Grønlandsleiret, nærmest som en fortsettelse av Hollendergata, og går opp skråningen bak Grønland kirke. Nedre del ender nå som blindvei, ettersom det ikke er mulig å kjøre inn fra Åkebergveien. På nordsiden av sistnevnte fortsetter Borggata til Jens Bjelkes gate og avsluttes med et stykke som gangvei bort til Kolstadgata.

Gaten fikk navn i 1866 etter Håkon Håkonssons borganlegg på Åkeberg eller Valkaberg. Før utbyggingen av kirke, skole og brannstasjon etter tegninger av Wilhelm von Hanno gikk nedre del av det som nå er Borggata, altså fra Grønlandsleiret og opp til østsiden av Enerhaugplassen, under navnet Langbakken.

Åkebergveien

Åkebergveien er en gammel gate, navn fra før byutvidelsen 1857 etter løkken Åkeberg. Veien går fra Grønlandsleiret ved foten av Enerhaugen. Fra krysset ved Kjøllberggata frem til slutten ved rundkjøring med Jordalgata, er veien en del av riksvei 161/ Ring 2.

Åkebergveien. Foto: Terje Knudsen.

Veien har navn etter løkkeeiendommen Åkeberg (etter norrønt: Valkabjargir, senere «Valkaberg», etter mansnavnet Valki, populærform for Valgarðr), en betegnelse for høydedragene mellom Kampen og Grønlandsleiret, herunder Enerhaugen. Deler av høydedragene ble sprengt bort i forbindelse med byggingen av Botsfengselet i årene 1845 til 1851.

Vinteren 1200 var det bondeopprør i Viken, og det sto da harde kamper mellom bondehæren og Sverre Sigurdssons birkebeinere på Åkeberg. Senere bygde Håkon IV Håkonsson et borganlegg på Valkaberg, men dette sto antagelig på den delen vi nå definerer

som Enerhaugen. Etter reformasjonen tilhørte området Oslo ladegård, og i 1843 ble det kjøpt av staten.

Oslo Byarkivs kart fra 1940. Øysteins gate skiftet navn til Gunhilds gate i 1952.

Tipper du—eller prøver du vinner sjansene i Lotto?

I fjor fikk vi nesten 3900 kroner fra Grasrotandelen i Norsk Tipping fordi stadig fler av dere har ført opp historielaget som mottager av tippemidler.

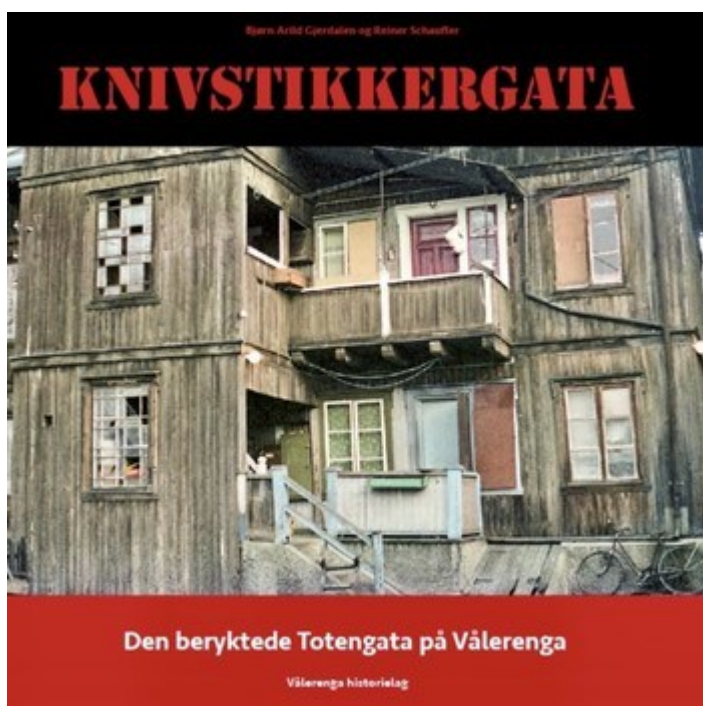
Dette er vi veldig takknemlige for!

Terjes tips

Bjørn Arid Gjerdalen og Reiner Schaufler: «Knivstikkergata» Den beryktede Totengata på Vålerenga.

Vålerenga historielag 2021; ISBN: 978-82-691360-1-2

Vi i EGT historielag prøver følge med på hva våre kolleger i tilstøtende historielag gjør og la oss inspirere av det. «Knivstikkergata» fikk bra omtale og endelig en juli-lørdag i år med sprutende regnvær ble boka anskaffet hos «Sjappa» til Vålerenga på Intility sta-

dion på Valle Hovin.

Boka består av bidrag fra Leif Thingsrud, Terje Boye Hansen, Kai-Samuel Vigar, Johanne Bergkvist, Liv Helseaa, Reidun Wilhelmsen og Johnny Vaaga og selv sagt de to redaktørene!

Hvorfor ble den smale blindveien på Vålerenga (egentlig på «feil» side av Strømsveien») kalt Knivstikkergata? Det var et voldsomt knivslagsmål mellom tre omstreifere i 1903, dessuten en knivstikking nyttårsaften 1931. En fæl drapssak i 1934 fikk også stor omtale. Boka handler om Totengatas historie og liv gjennom 140 år, fra 1842 til den forsvant midt på 1980-tallet.

La meg si det med en gang. Boka traff meg midt i ansiktet og framkalte reaksjoner på beskrivelser av tristhet, samhold, fattigdom, optimisme, håp, tro-

fasthet, mishandling, glede og sorg. Hver adresse i gata nr. 1-11, 13 og 15 er omtalt. Hvert gatenummer blir grundig gjennomgått med leieboere, eiere, hendelser og skjebner. Det er ikke mye som er feid under teppet her. Særlig Liv Hellsaas bidrag «Østkantunger» berørte meg under lesningen. Hvordan det var å vokse opp med to ikke-fungerende foreldre og overleve både fysisk og mentalt!?

I boka kommer tett innpå de som har bodd i Totengata. Menneskene er fint beskrevet – og det er mange personligheter og skjebner å beskrive i dette miljøet. For egen regning så var det spesielt interessant å lese om Terje Boye Hansens oppvekst i Totengata 2. Han er kjent dirigent fra Operaen og fagottist. Hans far, Bjørn Boye Hansen drev et verksted i Strømsveien 36 (kort åpningstid 10-14). Han var en glimrende klarinettist som det går gjetord om i Kampen Janitsjarorkester, der han var medlem i en periode. Jeg begynte nok i orkesteret i 1964 like etter at Bjørn Boye Hansen hadde sluttet. I boka «Fra Kampen til New Orleans» som jeg skrev sammen med Grete Letting i 2004, er det viet en egen ramme til Bjørn Boye Hansen. Per Eidsvold en korpskamerat av Bjørn sier her «Norges beste klarinettist, uten tvil!» I tillegg til å være klarinettist, dirigent og vikler så var han også en helt! I august 1958- rett utenfor Totengata – brant det i hengeren til en såkalt «Guldfisk». Bjørn fikk melding om at det brant og løp ut bevæpnet med en slegge og en tung hammer og fikk knust en rute i trikken. Deretter reddet han ut konduktøren og tre damer. Dessverre døde en 12 år gammel gutt som ble trampet i hjel.

Denne boka er et forbilde på hva dyktige historikere/forfattere kan skrive om. Kunne dette inspirere vårt historielag til å gjøre noe liknende? Det er nok å skrive om og mange skriveføre innen EGT-området!

Og hva har skjedd siden sist? – Det er ikke lite!

Historielaget har drevet «oppsøkende» virksomhet det siste halve året både for å gjøre folk i lokalområdet kjent med oss og selvfølgelig for å få nye medlemmer. Det er begrenset hvor mange arrangementer styret kan overkomme så derfor er vi veldig glade for at vi har fått en liten gruppe med medlemmer som stiller opp noen timer på ulike arrangementer. Her er en liten rapport over hva som har skjedd.

Diverse aktiviteter med deltakelse fra EGT historielag.

«Tøyenfest» lørdag 3. juni på Tøyen (utenfor skolen)

Tøyen Frivilligsentral inviterte til gatefest med info-boder og mat-boder. Herlig vær, mye folk og vi ble kjent med mange andre som driver frivillighetsarbeid på Tøyen. Et par nye medlemmer ble det også samt avtaler om å holde foredrag.

Takk til flere fra styret og medlemmene Gerd Gustavsen og Nathalie Persson som delte ut brosjyrer og pratet i vei.

"Historisk matvandring på Grønland" lørdag 17. juni og tirsdag 29/8.

Første matvandring var i samarbeide med Grønlands Torg og samlet 22 personer. Andre matvandring var i samarbeide med Oslo Museum/Kjenn din by og samlet 70 personer. De spiste og koste seg mens Marte fortalte om de historiske stedene. Et av matstedene kan du lese om i årets magasin, *Historiesus*, som kommer ut senere i år.

«Grønlandsfest» lørdag 26. august

Denne gangen var det Grønland Frivilligsentral som arrangerte i Olafagangen. Også her var det fullt program med underholdning og musikk. Info-boder og mat-boder. De holder oss med gratis bod med bord, stoler og telt-tak så det er bare for oss å trille med eget utstyr som settes opp.

Takk til flere fra styret og medlemmene Rita Lock Nilsen, Kjell Veivåg og Hanne Marit Lang.

«Vår kulturminnedag» lørdag 9. september på Tøyen Torg.

Det ble en fin dag med bra besøk og flere nye medlemmer. Flott samarbeide med Deichman hvor vi fikk hjelp til å henge opp en fotoutstilling inne og låne utstyr til å stå ute. Sigurd og Harald ordnet fotoutstillingen og Marte ordnet barneleker og quiz – og bakte kaker! Dette arrangementet krever mye arbeide og en del kostnader så vi er glade for at vi fikk økonomisk støtte fra Kulturvernforbundet. Det var også hyggelig å kunne samarbeide med Akaranga, en organisasjon for innvandrere fra Burundi. Det skapte litt glad-fest over det hele. Du finner bilder og mer på historielagets Facebook-side den 15/9 2023.

Takk til medlemmene Bernt Bølviken, Hanne Marit Lang, Martin Blindheim, Arne Danielsen og Tor Kubberud som stilte i tillegg til deler av styret.

«Mote og gjenbruk» lørdag 16. september i Smalgangen på Grønlands Torg.

Denne gangen samarbeidet vi med senterledelsen på Grønlands Torg som også er vår sponsor. De sørget for et høyt bord vi kunne rulle ut våre roll-ups og dele ut brosjyrer. Ikke akkurat vår målgruppe, men her er det mye folk og stor gjennomstrømning.

Takk igjen til medlemmene Rita Lock Nilsen og Bjørn Andreassen, den siste bor helt ute på Hvaler!

Foredrag og byvandring

Mandag 9/10 var vi invitert til Grønland Seniorsenter. Der stilte 25 interesserte personer opp og hørte på foredrag om Grønland og området rundt Breigata – og så ble vi invitert tilbake. Det er dessuten avtalt flere foredrag om EGT-området i andre fora både i år og neste år.

Byvandring har det også blitt flere av. Det har vært for organisasjoner, som har meldt inn 2-3 personer som medlemmer i stedet for at vi tar oss betalt, og det har vært for smågrupper av venner og bekjente i ren «veldigighet». Det er veldig hyggelig å oppleve at stadig flere får øynene opp for den innholdsrike historien i EGT-området – selv om det er i småskala.

Karin Arnesen, nestleder.

Plakat-utstillingen «Kvinner på Grønland»

Tirsdag 17. oktober kl. 17 åpnet vi vår nye utstilling Kvinner på Grønland! Den er laget i samarbeid med Oslo Museum og Grønland og Gamlebyen menighet, og skal stå utenfor Grønland kirke til et godt stykke ute på nyåret. Vi har valgt ut 7 driftige damer fra vårt område som presenteres med bilder og informasjon om hvem de var og hva de gjorde. De representerer ulike miljøer, ulike tidsepoker og favner også områdene litt utenom

selve Grønland.

Marte M. Ofstad/EGT ønsket velkommen og nestleder Karin Arnesen/EGT fortalte om historielaget og hvordan kvinner livnærte seg her på 18-1900 tallet. Vi skal arbeide videre med dette tema og finne ut mer, bl.a. om jordmødrene i området. Kapellan Hanna Barth Hake fra Grønland og Gamlebyen menighet takket for initiativet, viste til at Majas plass endelig hadde fått skilt og erklærte utstillingen for åpnet. Oslo Internasjonale kvinnekor gledet og overrasket både forbipasserende og de fremmøtte med vakker sang.

Er du interessert i historie så er du også gjerne interessert i slekta.

Lørdag 28/10, kl 10 til 16 er det Slektsforskerdag på Riksarkivet på Sognsvann og i år er tema:

«Min plass i historien». Her møter du mange som kan hjelpe og er interessert i slekthistorie. Det hele er gratis, og du kan også høre på foredragene.:

Program:

Kl. 11:00 Åpning

Kl. 11:30 «Krig og hverdagsliv» v/Janne Wilberg

Kl. 13:00 «Avisene som en kilde til det levde livet», v/Chris Nyborg

Kl. 14:30 «Innsyn og etikk». Mitt arbeid med sensitive opplysninger i slektsforskningen v/Kai Samuel Vigardt

EGT historielaget er til stede med egen stand

Kort referat fra medlemsmøte 26.september

Av: Erik Odgaard

Historielagets medlemsmøtet på Interkulturelt Museum den 26. september 2023 var viet den kommunistiske motstandsbevegelsen under den tyske okkupasjonen av Norge. Vi hadde vært så heldig å få et tidsvitne, vårt historielags-medlem Ivar Nygaard på 89 år, til å fortelle om sine foreldres og egen krigshistorie gjennom filmen «Veien til Eskilstuna» laget av hans svigerdatter Kathrine Geard.

Alle som tuslet ut i høstmørket fra den gamle politistasjonen på Grønland denne kvelden må ha følt at de hadde vært med på noe unikt. Med den sterkt personlige beretningen til Ivar hadde vi fått krigen i Norge og kampen mot nazistene inn under huden på oss på en måte som våre vanlige heltefilmer fra kri-

Ivar Nygaard.

gen aldri kan gi. En stor takk til Ivar for at du delte din gripende historie med oss. Det er det første medlemsmøtet i vårt historielag der hovedpersonen fikk stående applaus etter foredrag/film. Vel fortjent!!

Majas plass—er på plass!

Majas plass foran kirken med nytt gateskilt. Foto: Karin Arnesen

Endelig er også skiltet kommet opp for «Majas plass» foran Grønland kirke. Den skriver seg fra revyvisa «På Enerhaugen» av Alfred Næss som Arvid Nilssen fremførte på 1960-tallet. Hele teksten er gjengitt i Historiebrev 6/2022.

4 av de 7 plakatene som står utstilt foran Grønland kirke mot Grønlandsleiret. Foto Karin Arnesen.

ENERHAUGEN, GRØNLAND OG TØYEN HISTORIELAG

Postadresse: Grønland 28, 0188 Oslo

E-post: egt.historielag@gmail.com

Org.nr.: 924 634 766

Bankkonto: 1813 31 32690

Vipps: 611188

Nettside: <https://egt-historielag.no/> Facebook: <https://>

